

cons *gruers* (especialitzats en la caça d'aquest ocell) en la nostra literatura medieval (veg. les cites dels *DAG.* i *AlcM*, que no repetiré); encara: «les *grues* naturalment volen estar moltes justades e a grans tropels, e axí mateix se troba dels estornels», *Breviari d'Amor*, trad. del S. XIV, ms. 353, f° 57v.

I d'aquí les diverses aplicacions translàtiques, a desgrat de ser una au rarament vista (els no caçadors pot ser que a penes hagin sentit més que parlar-ne): la *grua* = estel, miloca (Belv.), i les diverses i poderoses màquines dites així [«una gran màquina que's diu *grua*», OPou, *TbPu.*, 9; no en Busa-N.], que no és solament el gran aparell modern de càrrega, transport etc., sinó també la de poar aigua, l'antiga màquina de guerra [Muntaner; *DAG.*] etc.¹ I per damunt de tot els importants derivats que veurem infra, i la rica fraseologia figurada: *esqueixar-li a algú la grua* (= *fer pedra i fil*: Coromines, *Pigmalió*, § 16, O. C., 192a36, *féu remuntar la grua*, 192a39); «val més ocell al puny que *grua* al cel», Jahuda, § 42, i totes les que apleguen el *DAG.* i *AlcM* (seccions Loc. i Refr.).

No és que la *grua*, ocell real no sigui avui encara ben coneguda dels pobles, fins en terra de grans muntanyes (*grúes* pl., Cardós i V. Ferrera, 1932-4; *Font de la Grua*, a Riner de Solsonès, 1964): *quina grugadé!* 'gran vol de *grúges*' i també 'xiscladissa de *grues*' a les Valls de Boí i Barravés (1953).

El ll. GRŪS, acus. GRŪEM s'ha mantingut en quasi totes les llengües romàniques: oc., cast. ant. i it. dial. *grua*, fr. *grue*, port. *grou*, it. *grù*, campid. *arrui*, roms. *gruie*,² i finalment mossàrab: car el nostre Aben-Beclarix diu que el *ġurnūq* en aljama és *ġurnūwīš* (ço que pot no ser més que una grafia àrabiga per *grúes* o *guriús* o cosa anàloga). D'altra banda *ġurnūq* és ja nom antic de la gran au en àrab, documentat no solament en Aben-Beclarix i en PAlc., sinó en el Gloss. de Leiden i ja en fonts arcaïques i orientals (Dozy, *Suppl.* II, 210a; Lane, 2253, que ho treu dels orientals Saganí, c. 900, i Djaharí, c. l'any 1000, i antics tradicionistes de dites del Profeta).

És notable, i difícilment serà casual, l'extraordinària semblança d'aquest àrab *ġurnūq* amb la denominació germànica i armènia del mateix ocell: ags. *cornuc* o *cranuc* (= al. *kranich*, angl. *crane*), arm. *krunk* (< GERU-N-G-), denominació que amplia el cos del llaf *grus*, bàltic *gerve*, eslau *žeravŭ*, grec *γέρπυος*, cèltic *garanos* (Pok., IEW, 383.40, 383.3; Walde-H., s. v. *grus*), per tant de nissaga indoeuropea quasi segura; però d'altra banda la fesomia de l'àr. *ġurnūq* no és gens semítica i per tant tot fa creure que sigui un manlleu de l'indoeuropeu, fet pel semític, manlleu antiquíssim (potser per via sarmàtica o normànica) i explicable per la ja arcaïca internacional de la falconeria. Ara bé en PAlc. *ġurnūq* no sols significa 'grua' sinó que ha pres encara els significats ampliatos de «assa- dura, bofes», «bútagos, livianos o bofes de assadura», ço que s'explicarà també per la insistència que h'entrist mostraven els sarraïns valencians per tenir intacta la *grua* caçada, sense que l'haguessin encetada els falcons; en altres termes: les freixures de la *grua* devien

ser una de les peces que el moro hispànic devia apreciar més en la despulla de la *grua*, d'on aqueix canvi de significat.

DERIV.: Del crit de la *grua*, potser en una variant fonètica *gruia*, encreuat amb el verb GRUNYIR, sembla venir el verb *grullir* (amb present fort *grull*, com *gruny*) dit de la veu de les *grues* [Lab. 1839] i de la de certs ocells nocturns com el mussol: que el meu pare em digué (1927) haver après a Sant Pol, i que usa en una seva novella: «El mussol desenrosca el cap, i salta cap a la branca d'on li ha vingut la *complanja d'amor*; i l'Avi torna a aguantar-se la respiració, i quan l'ocell es tomba, el requereix més a poc a poc, fins que la bèstia, il·lusionada, a còpia de passar d'un broc a l'altre, resta envescada en el parany, i obre les ales esparveradament, *grull*, i sembla que mioli, en les grapes de l'Avi, que, d'un surt amament, se'l fa seu i l'escanya», d'on el substantiu postverbal *grull*: «talment confonen el *grull* de l'au nocturna amb el de l'enginyer de canya, que quan el senten en la fosca soledat, pensen que és l'Avi dels Mussols» (*L'Avi dels Mussols*, en Joan Apòstol VII, p. 166; xv, p. 218).³

Gruada. *Gruar*; + *gruadera* (V. supra). *Gruer* adj., *falcó gruer* (Jaume I, Muntaner), derivat germà de l'oc. ant. *gruier*, fr. *faucon gruyer* [S. XIII].

De *grua*, sembla derivat el verb *gruar* [*fer guarar*: ensenyar una cosa y no donar-la fins que se ha fet desitjar molt], Lab. 1839] (Princ. i Bal., cita mallorquina de 1884, *AlcM*),⁴ mot comú al cat. amb l'oc. mod. *grouà*, que s'estén també pel Poitou, el fr. central i el Franc Comtat. Per comprendre'l bé des del punt de vista semàntic, hem de tenir en compte la fraseologia i derivacions reportades supra, i encara d'altres; particularment l'oc. ant. *pelar la grua* usat en la *Cansó de la Crozada* de G. de Tudela: «N'Isarts de Pui Laurens, cest en la forsa agüa ['au plus fort de la mèlée'], / elh e l'autre faidit que-i son, *pelan la grua*, / si l'autri fosson tals, no fóra pas vencüa / la batalha si tost» (102.14), sens dubte 'batre's tenaçment, pegar durament i porfidiosament'; la *grua* és ocell gran i fort, carregat de plomes i de vida dura, i la frase és més o menys paral·lela a d'altres locucions amb *pelar* + substantiu, particularment noms d'aus més o menys grosses.

D'on cast. *pelar la pava* 'cortejar llargament una dona', fr. *peler le geai* ('despullar pacientment un gaig de les plomes amb què es dissimula', en La Fontaine), oc. ant. *pelar la pera* (cites en PMeyer, *Rom.* iv, 275; Lang, *MLN* ix, 252; Livingston, *MLN* xxii, 30-1). Un altre canal semàntic que hi contribuiria és la superstició coneguda en el Sud de Portugal, i que també apunta cap a la idea de durada tenaç: «el qui menja carn de *grou* ['grua'] es fa immortal, però s'envelleix com l'altra gent i acaba per tornar-se decrepit; l'*engróado* acaba per demanar a la mort la deslliurança, i per aconseguir-la cal encara que certes persones pronuncien unes paraules sacramentals» (a Serpa, Guadiana, M. Dias Nunes, *RLus.* iv, 114).

El nostre mot és freqüent en els escr. Renaix., sobretot en *fer guarar*: «apropant-se al menut, ab lo gipó